

ALAEALISTE KOMISJONIDE 2001.AASTA TEGEVUSE ANALÜÜS

Alaealiste komisjonide töökorralduse alused ja pädevus on määratud "Alaealise mõjutusvahendite seaduses". Seadusest tulenevalt moodustatakse alaealiste komisjon maakonnas maavanema korraldusega või kohaliku omavalitsuse poolt kooskõlastatult maakonna alaealiste komisjoniga.

Vabariigi Valitsuse 22. septembri 1998. a määruse nr 207 "Alaealiste komisjoni põhimääruse kinnitamine" alusel on komisjoni põhiülesandeks oma haldusterritooriumil alaealistega tehtava kriminaalpreventiivse töö koordineerimine, samuti alaealistele õiguserikkujatele määratud mõjutusvahendite kohaldamise abil nende elu korraldamine ja alaealiste järelevalvetuse ning õiguserikkumisi soodustavate tegurite vähendamine.

Alaealiste komisjon:

1. töötab välja alaealiste kriminaalpreventiivse tegevuse abinõud oma asukohajärgsel haldusterritooriumil ja esitab need kinnitamiseks teda moodustanud organile;
2. teeb koostööd kohalike omavalitsustega kriminaalpreventiivse tegevuse edendamiseks ning teeb ettepanekuid maa-, valla-, linna- või linnaosavalitsusele kriminaalpreventiivse tegevuse paremaks korraldamiseks;
3. annab hinnangu oma asukohajärgsel haldusterritooriumil läbiviidavatele sotsiaalprogrammidele ja kriminaalpreventiivsetele noorsooprogrammidele ning teavitab antud hinnangust nimetatud programmide finantseerijaid;
4. teeb koostööd vabatahtlikega, kes soovivad osaleda alaealiste kriminaalpreventiivse tegevuse edendamisel;
5. koostab andmebaasi alaealistest, kelle õiguserikkumiste asju on komisjon arutanud.

Maakonna alaealiste komisjonid koostavad iga-aastaselt aruande komisjoni tööst selle moodustanud organile.

"Riikliku järelevalve prioriteedid 2001/2002. õppeaastaks" (Haridusministri 21. novembri 2001. a käskkiri nr 748) sõnastasid ühe prioriteetse valdkonnana koolikohustuse mittetäitmisega seotud probleemide põhjuste väljaselgitamise.

Alaealiste komisjonide poolt kohaldatavate mõjutusvahendite seas on lisaks hoiatusele üheks mõjutusvahendiks koolikorralduslikud mõjutusvahendid, mis on suunatud mõjutusvahend – neid kohaldatakse õpilastele, kes ei täida koolikohustust tulenevalt "Haridusseaduse" § 8.

Koolikorralduslikeks mõjutusvahenditeks võivad olla:

1. õppeprogrammid kasvatuse eritingimusi vajavatele alaealistele, mis on välja töötatud vastavalt "Põhikooli- ja gümnaasiumiseaduse" §4 (Sõltuvalt õpilaste vajadusest saada eriõpet, eriabi, kasvatuse eritingimusi ja ravi, võib põhikool ja gümnaasium olla hälvikute erikool või sanatoorne kool);
2. suunamine pikapäevarühma või treeningukursustele.

Seega võib neid koolikorralduslikke mõjutusvahendeid, mille kohaldamisel on alaealisel võimalus täita koolikohustust kodukohas, eristada "Alaealise mõjutusvahendite seaduse" § 3 lõike 1 punktides 8 ja 9 nimetatud mõjutusvahenditest, mille kohaldamisel kaasneb alaealise osaline või täielik isoleerimine.

Järelevalve prioriteetidest lähtuvalt keskendus HM konkreetset alaealiste komisjonide tegevusaruannetes kajastatud komisjoni poolt arutatud asjade analüüsile. Kõigi menetletud asjade hulka võrreldi konkreetset koolikorralduslike mõjutusvahenditena lahendatud asjade hulgaga. Antud analüüs võrdleb otseste mõjutusvahendite kohaldamist üldise lahendite hulgaga, samuti avalduse esitajate ("Alaealise mõjutusvahendite seadus" § 14 lg 3 p 3) lõikes kohaldatud lahendite hulgaga.

Tabelis 1 toodud väljundil põhinevate andmete põhjal võib oletada, et koolikohustusega seonduvalt on alaealiste komisjoni laekunud enam kui 411 avaldust, kuid hetkel ei ole otstarbekas nende alusel ennustada kogu grupi suurust.

Tabel 1

Alaealiste komisjonide pool määratud mõjutusvahendid 2001. aastal

Maakond	Õpilasi kokku:	Arutatud asjad	Hoiatus	Koolikorralduslikud mõjutusvahendid	Vestlusele suunamine	Lepitus	Kohustus elada vanema eestkostiaiuures või	Üldkasulik töö	Käendus	Programmidest ravikuurides osalemine või	Eri-õppekasvatuse suunamine
Hiiu	1872	24	19	0	3	5	0	5	1	1	0
Lääne	4919	58	20	0	16	3	0	10	3	3	3
Põlva	5225	33	20	6	5	1	1	5	1	1	9
Valga	5745	76	49	8	5	0	6	5	0	2	3
Rapla	6125	45	3	8	11	5	1	3	1	0	19
Saare	6144	30	18	3	8	0	0	4	2	0	1
Jõgeva	6238	16	6	4	3	2	1	2	0	0	2
Järva	6433	28	8	10	3	0	1	0	0	0	5
Võru	6512	40	21	4	8	0	0	4	0	0	2
Viljandi	9386	79	14	12	1	0	1	20	0	0	10
Lääne-Viru	10897	95	43	10	15	0	2	34	0	1	6
Pärnu	15003	167	74	109	9	0	6	6	1	4	6
Tartu	22374	222	82	33	55	2	4	29	8	42	18
Ida-Viru	25255	283	72	49	47	0	18	14	2	2	35
Harju	74260	602	319	155	115	2	22	42	46	71	47
KOKKU:	206388	1798	768	411	304	20	63	183	65	127	166

2001. aastal arutasid alaealiste komisjonid 1798 asja, millest 1021 juhul esitas taotluse alaealise õiguserikkumise asja arutamiseks kooli esindaja kooli direktori volikirja alusel. Seega oli taotluste üldarvust 56,8 % seotud koolisiseste probleemidega.

Otseselt koolikohustuse mittetäitmisel kohaldatavad koolikorralduslikud mõjutusvahendid leidsid rakendamist 411 juhul ehk 22,9 % kõigist menetletud asjadest ja 40,2 % koolide esitatud avaldustest.

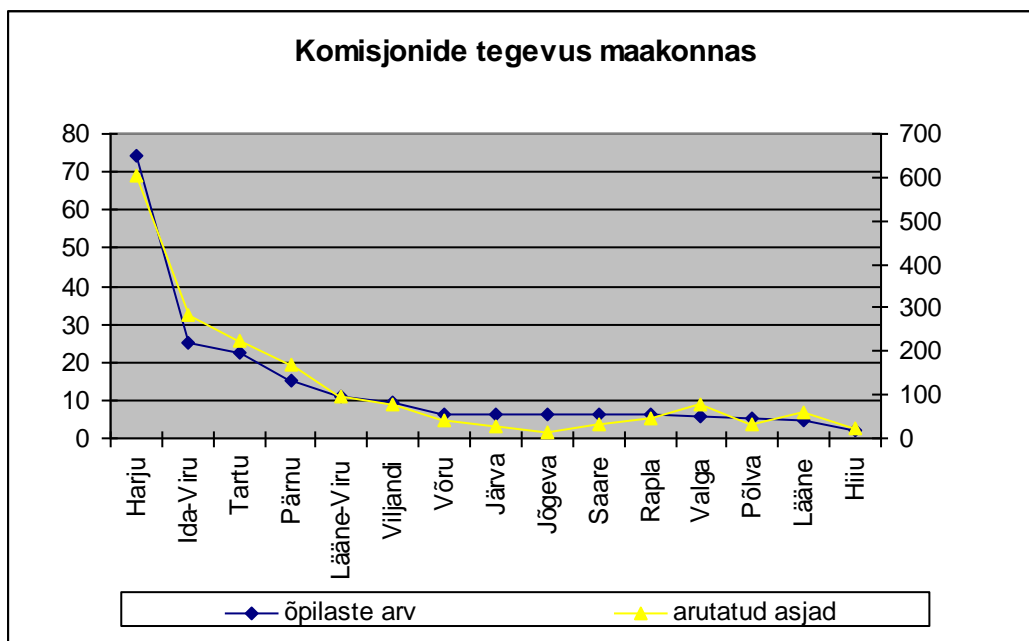
2002/2003. õppeaastaks kavandab Haridusministeerium süvendada koostööd alaealiste komisjonidega, et laekuvates andmetes leiaksid kajastamist ka sisendid.

Esitatud aruannete põhjal võib järeldada, et kuigi komisjonide töökord ja mõjutusvahendi kohaldamise protsess on kirjeldatud õigusaktides, kohaldatakse mõjutusvahendeid maakonniti erinevalt.

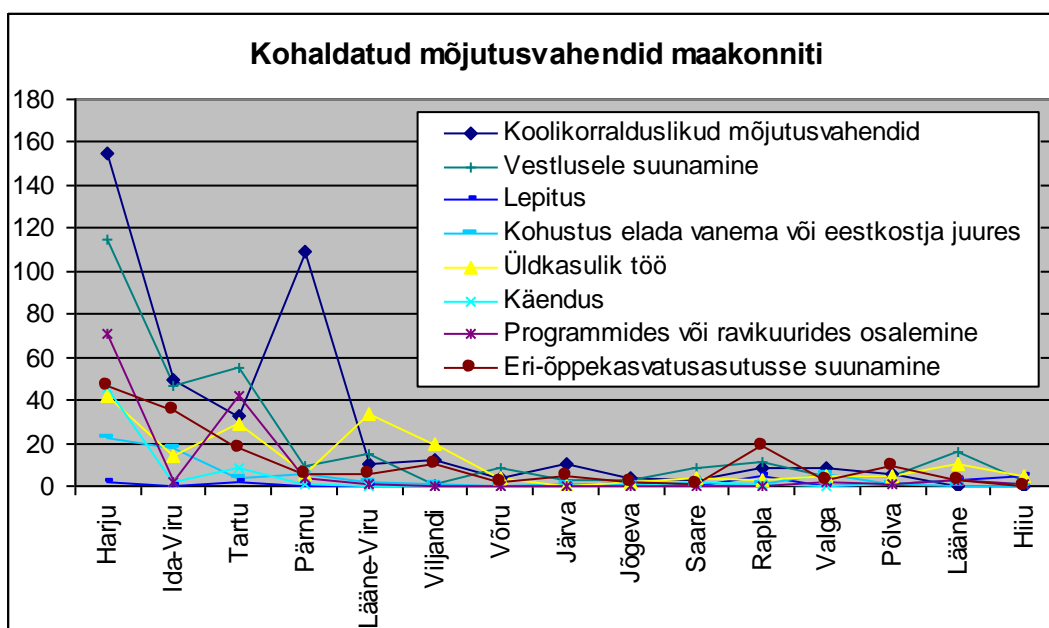
Joonisel 1 kirjeldatakse alaealiste komisjonide töökoormust (arutatud asjade hulka) võrdluses maakonna õpilaste arvuga. Selgub, et alaealiste komisjonide töökoormus on vastavuses õpilaste arvuga maakonnas.

Joonisel 2 on kirjeldatud mõjutusvahendite kasutamist maakonniti. Esile tõuseb mõjutusvahendi kohaldamise erinevus maakonniti, samal ajal kui lahendite arv õpilaste võrdluses on proportsionaalne.

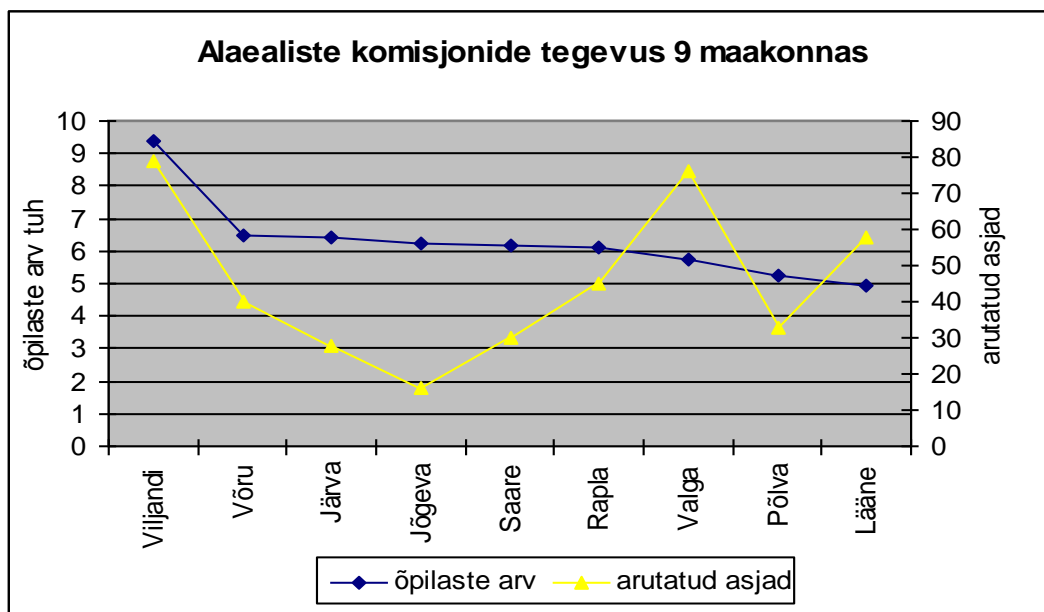
Joonisted 3 ja 4 illustreerivad võrdlevalt kohaldatud mõjutusvahendite erinevat kasutamist ja komisjonide poolt menetletud asjade arvu maakonniti. Vaadeldud on kaheksa suhteliselt sarnase õpilaste arvuga maakonna andmeid ja tulemusi. Maakondadeks on Viljandi, Võru, Järva, Jõgeva, Saare, Rapla, Valga, Põlva ja Läänemaa.

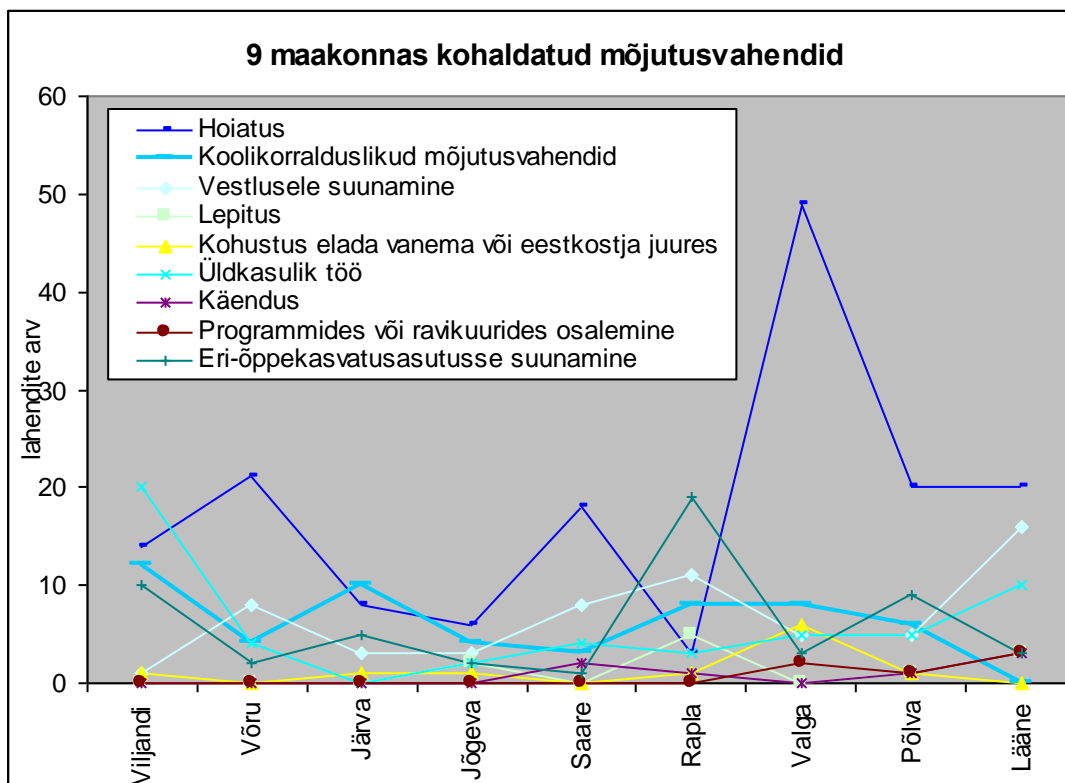
Joonis 1. Alaealiste komisjonide aktiivsus maakonniti.

Joonis 2. Kohaldatud mõjutusvahendid maakonniti

Joonis 3. Alaealiste komisjonide aktiivsus sarnase õpilaste arvuga maakondades

Joonis 4. Kohaldatud mõjutusvahendid 9 maakonna lõikes

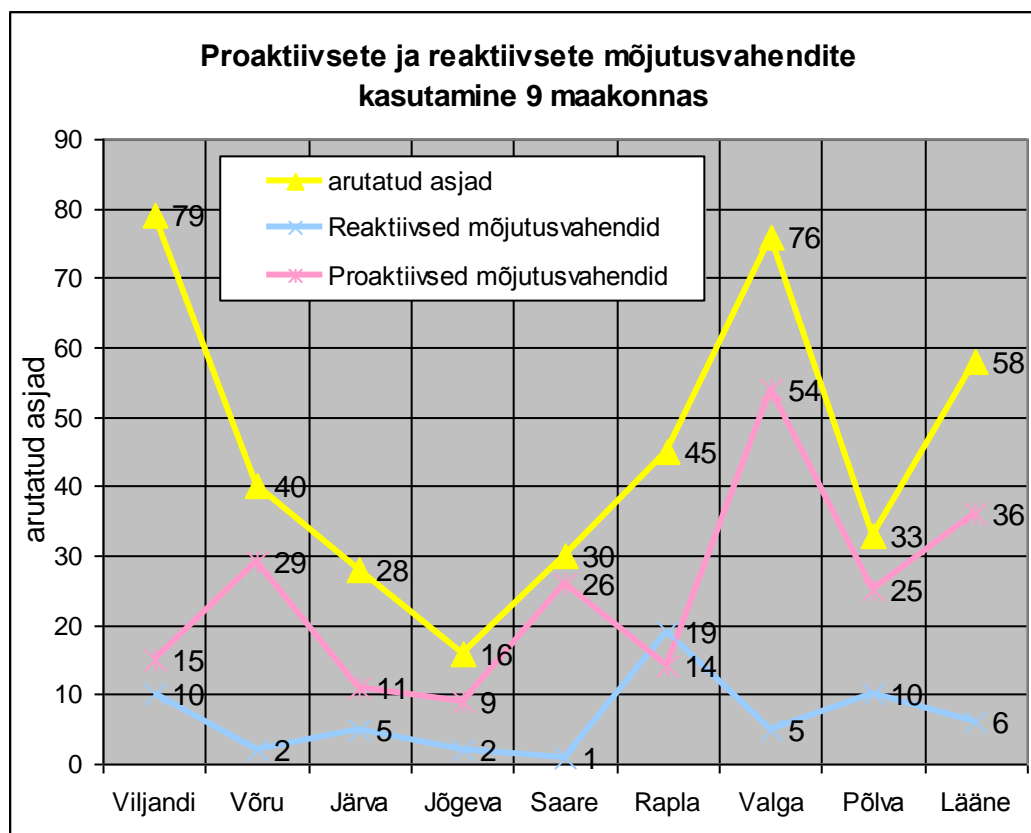
Alaealiste mõjutusvahendeid võib jagada proaktiivseteks ja reaktiivseteks.

Proaktiivsed mõjutusvahendid on suunatud alaealise käitumise muutmisele selliste mõjutusvahendite abil, mille kohaldamisel ei kaasne keskkonnamuutust, ennetamaks võimalike raskemate väärtegade toimepanekut alaealise poolt. Proaktiivseteks mõjutusvahenditeks on hoiatus, vestlusele suunamine nõustaja või psühholoogi poole, kohustus elada seadusliku eestkostja juures, käendus, lepitus ja üldkasulik töö.

Reaktiivseid mõjutusvahendeid kasutatakse reeglina korduvate väärtegade korral, reaktsioonina juba toimepandud väärtegade eest, vältimaks nende kordumist tulevikus. Reaktiivse mõjutusvahendi kohaldamisel muudetakse

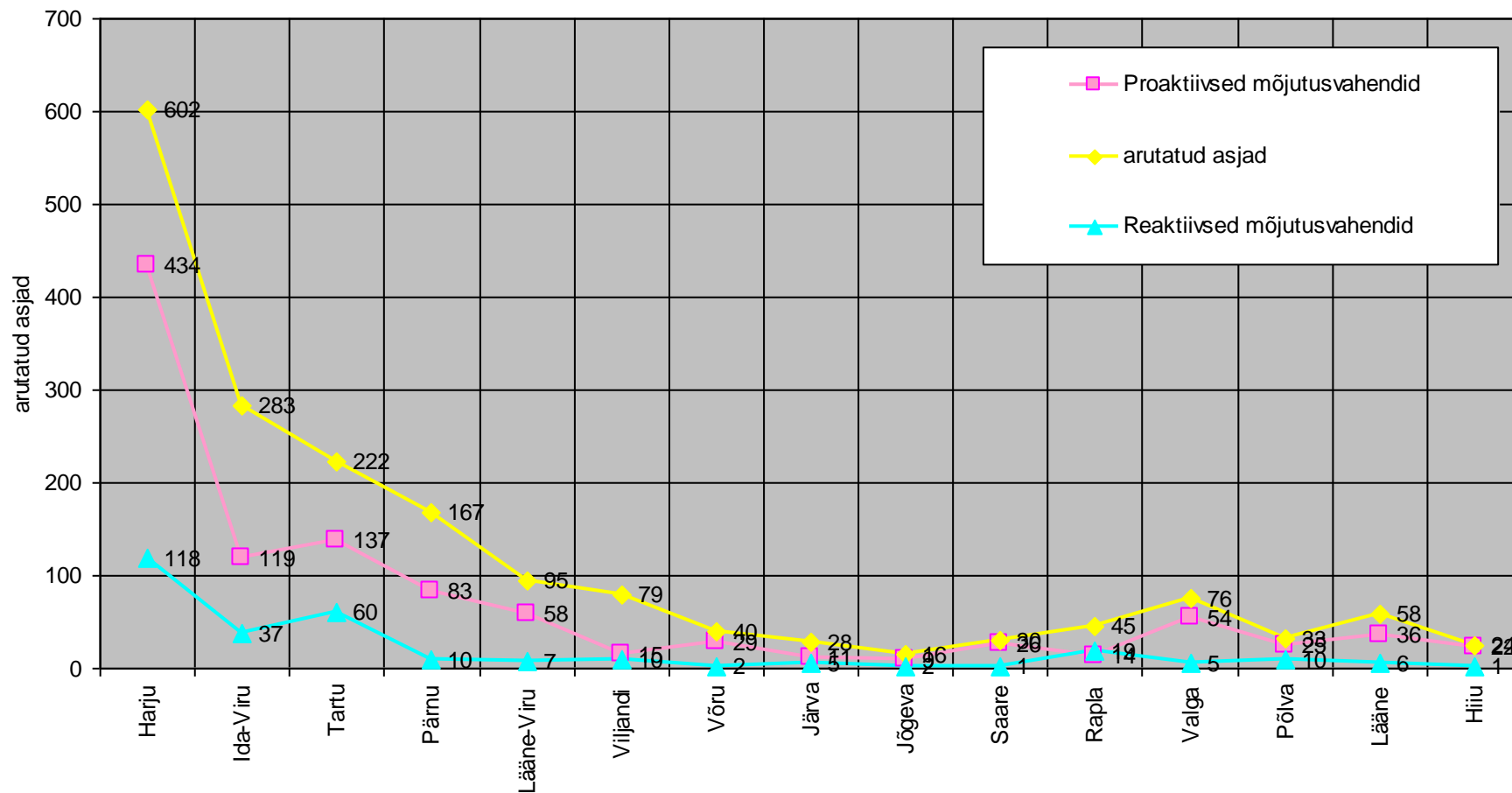
alaealise jaoks rohkem (eri-õppe-kasvatusasutus, ravi- ja sotsiaalprogrammides osalemine) või vähem (koolikorralduslikud mõjutusvahendid) keskkonda, kus alaealine tegutseb.

Joonised 5 ja 6 kirjeldavad proaktiivsete meetmetena hoiatust ja vestlust, reaktiivsetena eri-õppe-kasvatusasutusse suunamist ja ravi- või sotsiaalprogrammides osalemise kohustamist.

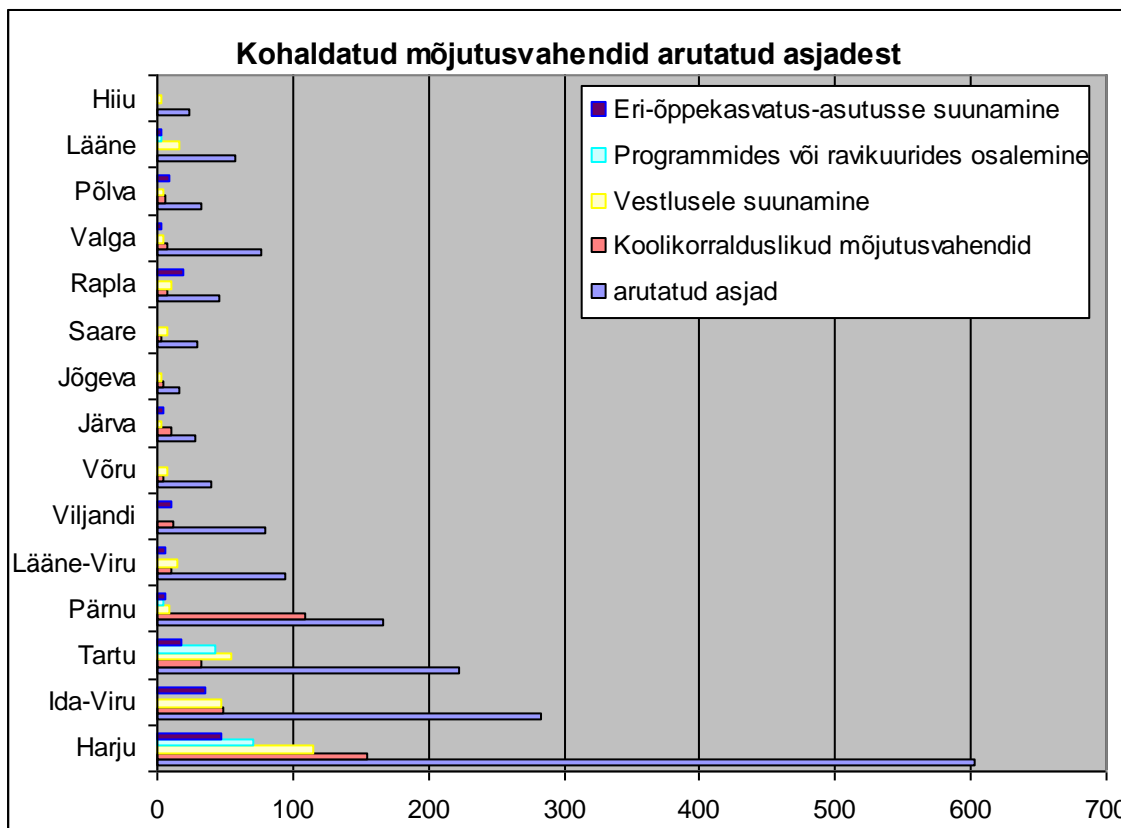
Joonis 5. Proaktiivsete ja reaktiivsete mõjutusvahendite kasutamine 9 maakonnas

Proaktiivsete ja reaktiivsete mõjutusvahendite kasutamine

Joonis 6. Proaktiivsete ja reaktiivsete mõjutusvahendite kasutamine maakonniti

Joonisel 7 arutatud asjade võrdlemisel kohaldatud mõjutusvahenditega – koolikorralduslike mõjutusvahendite, reaktiivsete mõjutusvahendite ja ühe proaktiivse mõjutusvahendiga (suunamine vestlusele (kooli)psühholoogi või (kooli) sotsiaaltöötajaga) – on näha samuti meetmete erinev rakendamine.

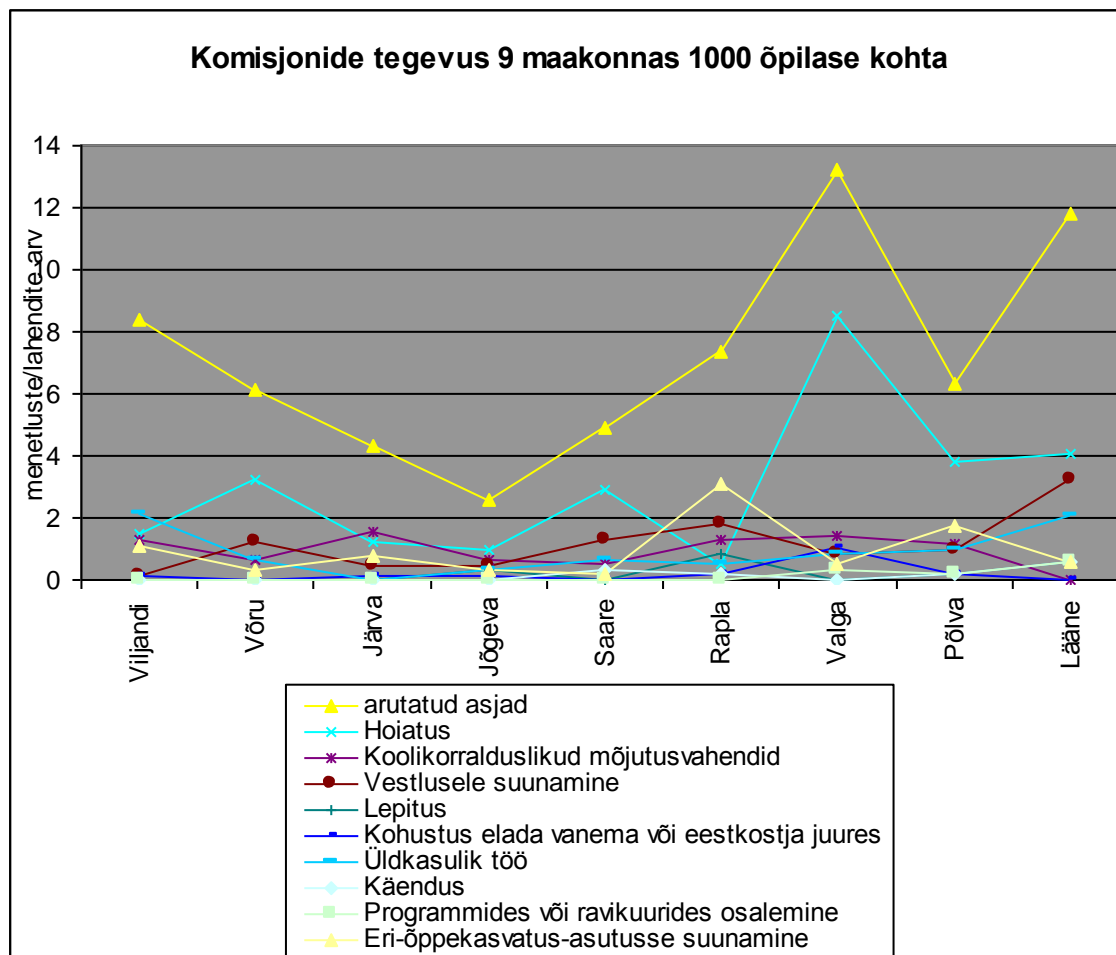
Joonis 7. Kohaldatud mõjutusvahendid maakonniti.

Jooniselt on näha alaealiste komisjonide poolt kohaldatud mõjutusvahendite proportsioonid. Eriti tõusevad esile Harju, Ida-Viru, Tartu ja Pärnu maakondade komisjonide otsuste erinevus koolikorralduslike mõjutusvahendite määramisel.

Joonis 8 annab taas ülevaate 9 maakonna alaealiste komisjonide tegevusest samade mõjutusvahendite määramisel.

“Alaealise mõjutusvahendite seadus” § 14 lg 1 loetleb alaealise õigusrikkumise asja arutamiseks taotluse esitamiseks õigustatud isikutena

1. alaealise seaduslik esindaja;
2. noorsoopolitsei ametnik või konstaabel;
3. kooli esindaja kooli direktori volikirja alusel;
4. lastekaitseametnik;
5. sotsiaalametnik;
6. kohtunik;
7. uurija;
8. prokurör;
9. keskkonna järelevalve asutuse ametnikud.

Joonis 8. Kohaldatud mõjutusvahendid sarnase õpilaste arvuga maakondades.

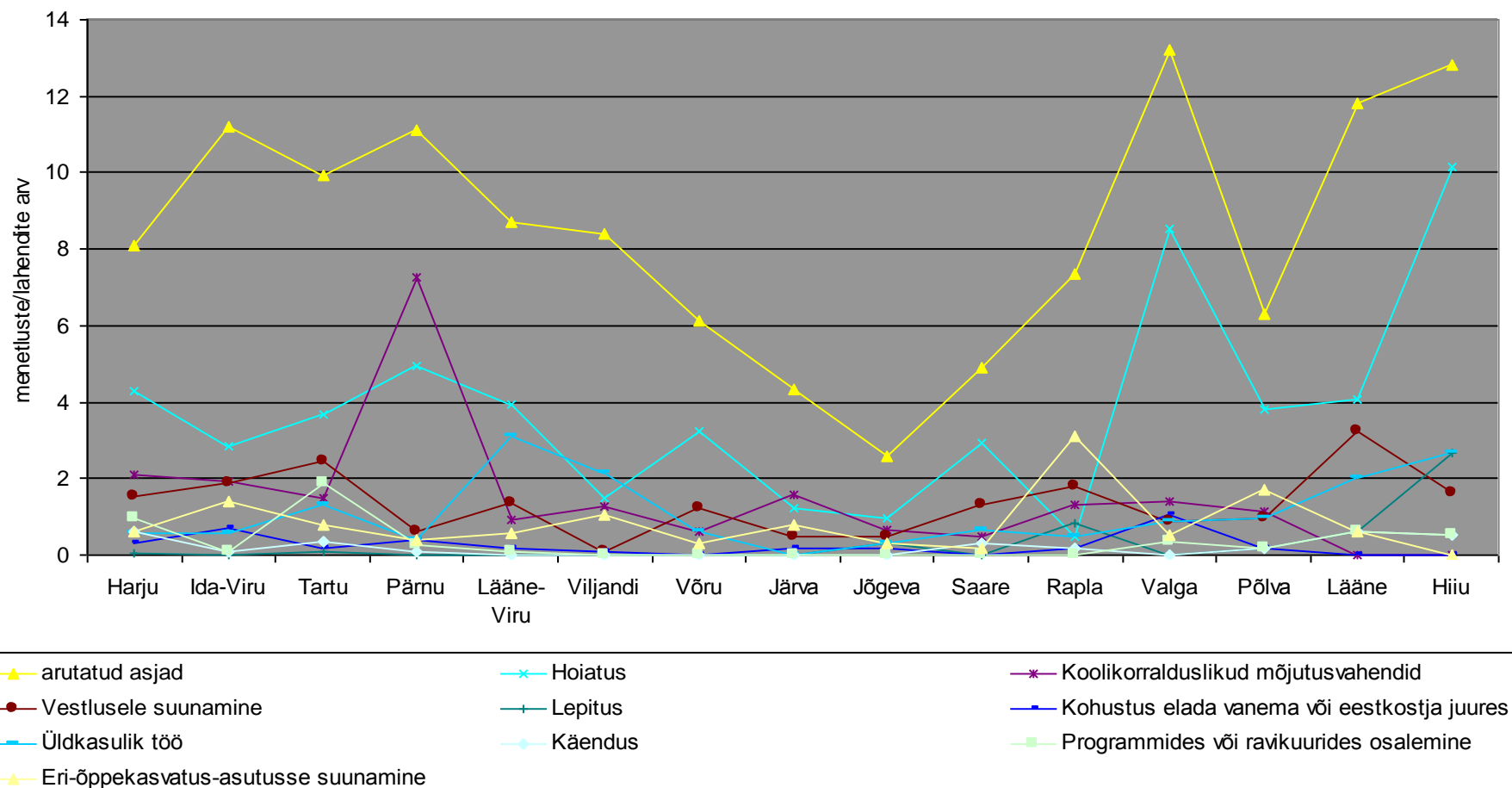
Kui 56,8 % (1021) arutatud asjadest esitati kooli esindaja poolt, siis ülejäänud esitajate poolt antud taotluste alusel menetletud 777 asja näitab tegelikult alaealiste komisjonide potentsiaali koostöök teiste partneritega. Andmed esitajate kohta tõestavad haridusasutuste suurt osakaalu väärtetoimepannuses õpilaste mõjutamisel.

Oluline on märkida, et alaealiste komisjonide liikmed vajavad täiendavat koolitust või tõhusamalt koordineeritud tegevust, vältimaks olukorda, kus sarnase väärkäitumise korral määratakse erineva mõjuga mõjutusvahend. Tegevusaruannete põhjal võib eeldada, et proportsioon õpilaste arvu ja menetletud asjade vahel peaks kanduma üle menetletud asjade ja kohaldatud mõjutusvahenditele. Ülevaate mõjutusvahendite kohaldamisest maakondades võrdluses arutatud asjadega 1000 õpilase kohta annab joonis 9.

2002/2003. õppeaastaks muutub alaealiste komisjonide aastaaruannete vorm, mis võimaldab koguda täpsemaid andmeid ja mitme analüüsi tulemusena kirjeldada ja ajalisi trende alaealiste komisjonide töös.

Käesolev analüüs ei kajasta alaealiste komisjonide tegevust maakondliku kriminaalpreventsiooniga seotud projektide läbiviimisel. Edaspidise töö kavandamisel tuleb kajastada alaealiste komisjonide tegevust mõlema ülesande täitmisel.

Komisjonide tegevus 1000 õpilase kohta

Joonis 9. Mõjutusvahendite kohaldamine maakonniti